

POTENCJAŁ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY MIAST GRODZKICH A SKUTECZNOŚĆ MARKETINGU TERYTORIALNEGO (THE SOCIO-ECONOMIC CITIES POTENTIAL OF TOWN DISTRICTS AND THE EFFECTIVENESS OF THE TERRITORIAL MARKETING)

Najważniejszym segmentem marketingu wewnętrznego, w ujęciu szerokim, są mieszkańcy danej jednostki samorządowej. Stopień zaspokojenia potrzeb tej grupy jest miernikiem słuszności drogi rozwoju obranej przez władze samorządowe, w tym skuteczności marketingu terytorialnego. Co więcej, pojęcie potencjału jednostki samorządowej bardzo mocno ogniskuje się wokół kapitału intelektualnego, rozumianego jako bieżący, lub potencjalny zasób tworzenia, lub powiększania bogactwa danej społeczności samorządowej. Warto zatem dokonać charakterystyki tempa zmian polskich wspólnot samorządowych w sferze społeczno-gospodarczej w ostatnich latach.

Kluczowe słowa: marketing terytorialny, rozwój regionalny, miasta grodzkie, potencjał społeczno-gospodarczy.

Івона Коза,

доктор економічних
наук,
Державний
професійний інститут
у Хелмі, Польща

Aktualność badań. Badania zakończono w 2015 roku.

Analiza ostatnich publikacji. Brak jest opracowań na ten temat.

Przedmiot i cel zadania naukowego.

Przedmiotem zadania naukowego są polskie samorządy terytorialne, a zwłaszcza powiaty grodzkie.

Celem zadania naukowego jest badanie potencjału społeczno-gospodarczy miast grodzkich i jego relacji do skuteczności marketingu terytorialnego.

Wprowadzenie

Najważniejszym segmentem marketingu wewnętrznego, w ujęciu szerokim, są mieszkańcy danej jednostki samorządowej. Stopień zaspokojenia potrzeb tej grupy jest miernikiem słuszności drogi rozwoju obranej przez władze samorządowe, w tym skuteczności marketingu terytorialnego. Wszak do podstawowych obowiązków wszystkich pracowników samorządowych należy dbałość o wykonywanie zadań publicznych, o środki publiczne, uwzględnianie interesu publicznego oraz indywidualnych interesów obywateli [49, 2011]. Co więcej, liczenie

się sprawujących władzę z interesami obywateli i odpowiedzialność rządzących przed rządzonymi jest warunkiem demokracji, warunkiem wolności [8, 1997]. A pracownicy samorządowi to uczestnicy zmian w funkcjonowaniu samorządu terytorialnego w świetle rosnących aspiracji społeczności lokalnych w zakresie zaspokajania potrzeb i oczekiwań [6, 2012].

Marketing, także marketing terytorialny, jest społecznym procesem wymiany, sposobem zaspokojenia potrzeb i pragnień nabywców — klientów, interesariuszy — poprzez procesy wymiany wartości, idei, dobra, usługi, czy poprzez projekty i programy. Marketing jest procesem społecznym, dzięki któremu jednostki, lub grupy otrzymują to, czego potrzebują i chcą, poprzez kreowanie, oferowanie i swobodną wymianę produktów i usług. Dostrzeżenie specyfiki nabywców — interesariuszy i ich włączenie w proces wytwarzania świadczeń w wielu sytuacjach przesądza o rzeczywistym poziomie jakości oferty i jej percepcji przez tychże klientów.¹

Zarówno w kontekście identyfikacji szans i zagrożeń dla współcześnie funkcjonujących organizacji, jak i określania kierunków zmian zachodzących w zarządzaniu organizacją, kapitał, obok ziemi i pracy, jest jednym z trzech fundamentalnych czynników. Na drodze ewolucji tego pojęcia, powstało pojęcie kapitału społecznego, co podkreśliło rolę poszczególnych ludzi oraz powiązań społecznych [71, 2003; 1, 2013; 54, 2011]. Współcześnie natomiast, pojęcie kapitału bardzo mocno ogniskuje się wokół samego kapitału intelektualnego, rozumianego jako bieżący, lub

potencjalny zasób tworzenia, lub powiększania bogactwa danej jednostki gospodarczej, wspólnoty, czy narodu [13, 2012; 20, 2008].

Problematyka kapitału intelektualnego, podobnie jak i problematyka rozwoju lokalnych wspólnot, są to więc stosunkowo młode dziedziny ekonomii i gospodarki przestrzennej, które nie mają jeszcze własnej, autonomicznej teorii. Jednakże wspólnoty lokalne odgrywają podstawową rolę w systemie gospodarczym i społecznym kraju. Stanowią one miejsca koncentracji zasadniczej aktywności gospodarczej. Bowiem to w nich inicjuje się potencjał związany z rozwojem gospodarczym, wzorcami zatrudnienia i konsumpcji oraz wszystkimi innymi aspektami charakteryzującymi rzeczywistość gospodarczą.

Rozwój gospodarczy, będący składową procesu ewolucji gospodarczej, oznacza przechodzenie na coraz wyższe, bardziej zróżnicowane i bardziej złożone poziomy. Jest on wynikiem zmian ilościowych i postępu jakościowego w systemach gospodarczych, społecznych i przyrodniczych [64, 2008]. U jego podstaw leży przestrzeń tworzona poprzez zdarzenia i procesy o charakterze politycznym i ekonomicznym oraz społecznym i demograficznym, przy czym zjawiska ludnościowe stanowią szczególny czynnik przemian gospodarczych. Dlatego ludność stanowi podmiot, środek i ostateczny cel działalności gospodarczej. W rezultacie, zasoby ludzkie odgrywają jedną z fundamentalnych ról w rozwoju gospodarczym. Szczególną rolę w tym zakresie odgrywa kapitał ludzki, który jest potencjałem wiedzy, umiejętności, zdrowia i vitalności zawartym w danym społeczeństwie

¹ Szerzej: 30., 2005; 2., 1999

[11, 1993]. Stanowią go wiedza i umiejętności nabyte przez poszczególnych ludzi, jako następstwo inwestycji w oświatę i kształcenie oraz nakładów wpływających na jakość zasobów ludzkich, a ponoszonych na ochronę zdrowia, ochronę środowiska, rozwój kultury, etc. Zatem, na kapitał ludzki składają się wszelkie wysiłki i cały dorobek pokoleń obecnego i minionych istniejący na danym obszarze [46, 2009]. Dlatego rozwój kapitału ludzkiego stanowi kluczową zmienną wyjaśniającą w odniesieniu do konkurencyjności i różnicowań regionalnych. Jednocześnie, między kapitałem ludzkim a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego zachodzi sprzężenie zwrotne [44, 2005; 42, 2008].

Oceny roli kapitału ludzkiego (zarówno społecznego, jak i intelektualnego) w rozwoju regionu, można dokonać ze względu na dwa rodzaje uwarunkowań: uwarunkowania demograficzne oraz uwarunkowania społeczne [38, 2001]. Uwarunkowania demograficzne dotyczą struktury ludności, zróżnicowania tego zasobu kapitału i zdolności jego rozwoju. Natomiast uwarunkowania społeczne dotyczą całokształtu infrastruktury społecznej i warunków życia ludności, stanowiąc podstawę materialną przekazu usług zaspokajających potrzeby socjalne, oświatowe i kulturalne ludności.

Zrozumienie rozwoju wspólnot samorządowych wymaga zatem analizy wszystkich wzajemnie sprzężonych charakterystyk [50, 2013; 66, 2011].

Z kolei pojęcie regionu w naukach ekonomicznych jest postrzegane w sensie trojakim: jako ważny przedmiot badań, obiekt poznania i instrument działania. Zaangażowanie badaczy w ten

złożony obszar sprawiło, że została wykreowana teoria regionu, której przypisano funkcję badawczą, poznawczą oraz aplikacyjną. W ramach funkcji badawczej tworzone są metodyczne podstawy dla wielokierunkowych badań w regionach i studiów ekonomiczno-regionalnych. Z kolei funkcja poznawcza dotyczy współudziału w percepcji otaczającej nas rzeczywistości, a zwłaszcza poszczególnych regionów. Wreszcie funkcja aplikacyjna dotyczy ważnego przedsięwzięcia strategicznego, jakim jest formułowanie przesłanek oraz wniosków dla tworzonej polityki regionalnej, jak i procedur jej korygowania [66, 2011].

W oparciu o powyższą klasyfikację, zbudowana jest tematyka poniższego artykułu. W pierwszym rzędzie dobrane będzie odpowiednie narzędzie badawcze złożone z zestawu indeksów statystycznych. Korzystając z niego, przeprowadzona będzie charakterystyka czterech miast grodzkich osiągających znacznie odległe od siebie wyniki w ogólnopolskim porównaniu tego typu jednostek samorządowych. Zestawione zostaną wyniki dla Torunia, Zielonej Góry, Zamościa oraz Świętochłowic. Dla potrzeb analitycznych, ustalona będzie także średnia krajowa wielkość badanych indeksów.¹ Zwieńczenie treści artykułu stanowiąc będą wnioski, aplikacja których może posłużyć dla dalszej polityki regionalnej w badanych wspólnotach samorządowych.

¹ Pominięte będą dane odnoszące się do Warszawy, ze względu na jej stołeczną specyfikę. Wartości indeksów statystycznych osiągnięte przez Warszawę, w każdym roku i pod każdym względem, znacznie przekraczają wartości indeksów osiąganych przez inne miasta grodzkie. Ich pominięcie podnosi czytelność, zarówno porównań analitycznych, jak i wykresów.

Okres badania dotyczy ostatnich 10 lat funkcjonowania polskich samorządów, tj. lat 2004–2013.¹

Dla tak uporządkowanej tematyki artykułu, postawiona jest teza o ekspansywnej rzeczywistości polskich wspólnot grodzkich. Wszakże, w ciągu ostatnich 10 lat, w dużej mierze za sprawą funduszy z UE, nastąpiła znaczna poprawa wartości charakterystyk odnoszących się do kapitału intelektualnego.²

Działania w okresie programowania polityki rozwoju gospodarczego w Polsce na lata 2007–2013³ oraz na lata 2014–2020⁴ ukierunkowano w ten sposób, że większość ustalonych na te lata priorytetów, związana była i nadal wiąże się bezpośrednio z oddziaływaniem na poszczególne wymiary kapitału intelektualnego, a pozostałe, w sposób pośredni mają tworzyć sprzyjające warunki dla jego akumulacji. Godny uwagi jest fakt, że działania koncentrują się wokół wymiarów szczególnie istotnych w relacjach kapitał intelektualny — konkurencyjność. Dotyczą bowiem kapitału ludzkiego i strukturalnego, ale także dbają o rozwój kapitału społecznego — świadczą o tym m.in. priorytety dotyczące wzrostu innowacyjności gospodarki, efektywnego wykorzystania zasobów ludzkich i budowania kapitału społecznego. Co więcej, inicjatywy te w latach 2007–2013 były wspierane działaniami realizowanymi w ramach dwóch Programów Operacyjnych:

Innowacyjna Gospodarka oraz Kapitał Ludzki, bezpośrednio nakierowanymi na ludzki i strukturalny wymiar kapitału intelektualnego. Na okres 2014–2020 przewidziano również nowy instrument europejskiej polityki spójności, jakim jest Rozwój lokalny kierowany przez społeczność.

Jednak, na tle krajów rozwiniętych Polska należy do państw o najniższym poziomie PKB per capita oraz o najniższych wartościach indeksu KI (Knowledge Index), który można traktować jako przybliżoną miarę kapitału intelektualnego.⁵ W komentarzach mówi się o zbyt wolnej dynamice dokonującej się modernizacji technologicznej, ale także w sferze instytucjonalnej oraz społecznej i kulturowej w polskiej gospodarce. Aktualny poziom i struktura kapitału intelektualnego są istotną barierą dla rozwoju.

Jeśli chodzi o polską strukturę samorządową, w oparciu o koncepcję samorządności zawartą w Europejskiej Karcie Samorządu Lokalnego [14, 1994], na szczeblu lokalnym występują trzy rodzaje wspólnot⁶: powiaty ziemskie⁷, powiaty grodzkie oraz gminy⁸. Wprawdzie wyniki analizy statystycznej sytuacji polskich wspólnot samorządowych obrazują ich mało optymistyczną sytuację finansową [32, 2013]. Jednak, bardzo prorozwojowe nastawienie mają

⁵ Więcej informacji uzyskać można na portalu internetowym: <http://www.oecd.org/poland/>

⁶ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. z 1998 roku nr 96, poz. 603 z późn. zm.

⁷ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, Dz.U. 1998 nr 91 poz. 578 z późn. zm.

⁸ Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zm.

¹ Dla niektórych indeksów możliwe było pozyskanie danych z krótszych okresów czasu.

² Szerzej: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl>, dostęp w dn. 28. 11. 2014

³ Szerzej: Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006.

⁴ Szerzej: Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009.

te wspólnoty samorządowe w Polsce, jakimi są powiaty grodzkie, inaczej określone miastami na prawach powiatów. W związku z tym, to właśnie te organizmy będą poddane dalszej analizie w poniższym artykule. Warto, bowiem, zastanowić się jakie czynniki mają wpływ na taki stan rzeczy [64, 2008].

Miasta grodzkie wybrane do zestawienia w poniższym artykule, to, osiągające znacznie odległe od siebie wyniki w ogólnopolskim porównaniu tego typu jednostek samorządowych, Toruń, Zielona Góra, Zamość oraz Świętochłowice. Jeśli chodzi o dochody ogółem w poszczególnych latach badanego okresu, miasta te osiągnęły rezultat 16ty, 32gi, 48my oraz 64ty.¹

Toruń jest stolicą województwa kujawsko-pomorskiego leżące na terenie makroregionu północnego. Makroregion ten charakteryzuje się wysokim potencjałem do dynamicznego rozwoju gospodarki. Toruń jest miastem o bardzo bogatej historii, tradycji i kulturze, w którym zachowały się jedno z najważniejszych dla kraju zabytków; miastem o nowoczesnej infrastrukturze, ośrodkiem promieniowania edukacji ze znanym ośrodkiem akademickim o międzynarodowym znaczeniu, miastem otwartym na inwestycje, nowoczesne technologie, wspierającym przedsiębiorczość.²

Zielona Góra to również stolica województwa — województwa lubuskiego stanowiącej część makroregionu

północno-zachodniego.³ Zielona Góra charakteryzuje się dużą dynamiką i różnorodnością życia artystycznego, pielęgnuje tradycje winiarskie, w oparciu o które m rozwijana jest turystyka.⁴

Zamość, miasto w którym się znajdujemy, miasto województwa lubelskiego, a makroregionu wschodniego, jest ośrodkiem, zarówno gospodarczym, jak i kulturalnym, miejscem o niepowtarzalnych walorach architektury — «Padwą Północy».⁵

Świętochłowice, miasto w województwie śląskim, w makroregionie południowym, to miejsce o nowoczesnym i proinnowacyjnym systemie kształcenia zorientowanym na wszystkie środowiska społeczne i etniczne oraz miejscem integrującym różnych użytkowników przestrzeni miejskiej wokół wspólnych inicjatyw lokalnych na rzecz rozwoju, a także rozwijającym sektor usług szczególnie związanych z technikami informacyjnymi.⁶

³ 1 stycznia 2015 r. miasto Zielona Góra połączyło się z otaczającą je gminą wiejską, tracąc tym samym statut miasta grodzkiego, źródło: http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/147085/Nowe-miasto--Po-polaczeniu-Zielona-Gora-wieksza-silniejsza-i-bogatsza [02.01.2015]

⁴ Na podstawie strategii rozwoju makroregionu północno-zachodniego, http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_regionalna/polska_zach/konsultacje/Documents/SRPZ_do_konsultacji.pdf oraz miasta Zielonej Góry, http://bip.zielonagora.pl/45/Strategia_rozwoju_miasta/ [30.03.2015].

⁵ Na podstawie strategii rozwoju Polski Wschodniej, https://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/dokumenty/strony/dokumenty_i_eksperytyzy.aspx oraz miasta Zamość, <http://www.zamosc.pl/page/69/strategia-rozwoju-miasta.html> [30.03.2015].

⁶ Na podstawie strategii rozwoju Polski Południowej, https://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/polska_pd/strony/podstawowe_informacje.aspx oraz miasta Świętochłowice, <http://www.swietochlowice.pl/strategia-rozwoju-%C5%9Bwi%C4%99toch%C5%82owic-do-roku-2030.html> [30.03.2015]

¹ Źródło: http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=646216&p_token=1866105662 [10.03.2015]

² Na podstawie strategii rozwoju makroregionu północnego oraz miasta Torunia, <http://www.torun.pl/pl/rozwoj/miejskie-programy-rozwojowe/strategia-rozwoju-miasta-torunia-do-roku-2020> [30.03.2015].

Narzędzie badawcze

Rozwój lokalny i regionalny to stosunkowo młode dziedziny ekonomii i gospodarki przestrzennej, które nie mają jeszcze własnej, autonomicznej teorii. Ten specyficzny rodzaj działalności, służący w gruncie rzeczy rozwojowi oraz usprawnianiu organizacji działań na rzecz kształtowania przestrzeni, struktury i funkcjonowania lokalnego oraz terytorialnego systemu społecznego, korzysta w sferze rozważań teoretycznych z dorobku ogólnej teorii rozwoju gospodarczego czy teorii ekonomii oraz teorii gospodarki przestrzennej.¹

Badanie prawidłowości zachodzących w zjawiskach i procesach masowych umożliwiają metody taksonomiczne. Taksonomia² to dyscyplina zajmująca się zasadami i procedurami porządkowania oraz klasyfikacji. Zadaniem metod taksonomicznych jest pogrupowanie zbioru elementów dowolnej natury na bardziej jednorodne statystycznie podzbiory [35, 2008; 9, 2002].

Aby można było stosować metodę taksonomiczną, muszą być spełnione dwa warunki: po pierwsze — zjawiska wytypowane jako cechy muszą być ilościowo wymierne, po drugie — muszą być zagwarantowane wiarygodne dane statystyczne reprezentujące wartości cech w odpowiednim przekroju terytorialnym.

Do oceny specyfiki kapitału intelektualnego badanych wspólnot samorządowych, w oparciu o dane z Głównego

Urzędu Statystycznego³, będą zastosowane następujące, pogrupowane w podzbiory, charakterystyki:

1. Rozwój gospodarczy:

- Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (ceny bieżące; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym

- Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

- Wartość kapitału zagranicznego spółek na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym

2. Zatrudnienie:

- Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

3. Wzorce konsumpcji:

- Liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców

4. Włączenie społeczne:

- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (podmioty gospodarcze powyżej 9 osób)

- Udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w bezrobotnych zarejestrowanych ogółem

- Stopa bezrobocia rejestrowanego

- Udział absolwentów (dotychczas niepracujących) w bezrobotnych ogółem

5. Demografia:

- Przyrost naturalny na 1000 ludności

- Saldo migracji na pobyt stały osób w wieku produkcyjnym na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

¹ Szerzej: 29., 1996

² Sam termin „taksonomia” wywodzi się z połączenia dwóch słów języka greckiego: taksis – „uporządkowanie” + nomos – „prawo”, „zasada”; za: 28., 1986

³ Pozyskiwanie danych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, http://stat.gov.pl/bdl/app/wskazniki_zr, zakończono w dniu 25.11.2014, poza indeksem odnoszącym się do frekwencji w wyborach samorządowych, które to dane nie ukazały się na stronie Państwowej Komisji Wyborczej, <http://wybory2014.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/województwa/index>.

6. Adekwatność dochodu w okresie starości:

- Udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w wieku 55-64 lat w ogóle bezrobotnych w wieku 55-64 lat

7. Czynniki warunkujące zdrowie:

- Przychodnie na 10 tys. mieszkańców

8. Zmiany klimatu i energia:

- Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca

9. Transport:

- Długość dróg publicznych lokalnych o nawierzchni twardej na 100 km²

- Długość ścieżek rowerowych

10. Otwartość i uczestnictwo:

- Liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców

- Frekwencja w wyborach samorządowych

11. Instrumenty ekonomiczne:

- Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskane przez gminy i powiaty w przeliczeniu na 1 mieszkańca

- Wydatki z budżetów gmin i powiatów na obsługę długu publicznego na 1000 zł dochodów ogółem budżetów gmin i powiatów

- Udział wydatków inwestycyjnych gmin i powiatów w wydatkach ogółem.

Wyżej wymienione charakterystyki pozwolą oszacować poziom rozwoju społeczno-gospodarczego wspólnot samorządowych.¹

¹ Podobne ujęcie tematu: E. Ostrom, A Behavioral Approach to the Rational Choice. Theory of Collective Action, The American Political Science Review, nr 1 z 1998 roku, s. 1 – 22; M. G. Woźniak (p.r.), Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014, s. 276-295; Woźniak M. G. (p.r.), Gospodarka Polski 1990-2011, t. 2, WN PWN, Warszawa 2013, s. 331 i n. oraz Ranking miast powiatowych, „Polityka”, nr 45/2014.

Do opisu struktury statystycznej powyższych charakterystyk wspólnot samorządowych wykorzystane będą takie miary, jak: średnia arytmetyczna wartości osiągniętej w poszczególnych latach, łańcuchowe indeksy dynamiki, liczone rok do roku oraz średnia geometryczna obrazująca przyrost wartości w roku ostatnim w odniesieniu do roku pierwszego.²

Dobre metody analityczne pozwolą na rzetelny wgląd w procesy rozwojowe [64, 2008]. Powyższe miary, w rozumieniu statystycznych są liczbami względnymi charakteryzującymi zmiany poziomu zjawisk zachodzące w określonym czasie, czyli indeksami [67, 1997; 43, 1970].

Biorąc pod uwagę czas [55, 1997], którego analizy będą dotyczyć, będzie to analiza retrospektywna (ex post), zawierająca ocenę wyników działań podejmowanych w przeszłości, a będąca punktem wyjścia dla zamierzeń bieżących i przyszłościowych.

Natomiast ze względu na przyjętą metodę badań [12, 2004], postawiono na analizę kompleksową polegającą na przeprowadzeniu oceny rzeczywistości z punktu widzenia powiązań i zależności występujących między zjawiskami gospodarczymi; zawiera ona całościowe spojrzenie na działalność jednostki gospodarczej i jest narzędziem poznania i oceny zjawisk gospodarczych; dostarcza uporządkowanych obserwacji wyrażonych we wskaźnikach, wraz z zależnościami przyczynowo — skutkowymi między tymi zjawiskami;

Badania analityczne zakończą się zestawieniem wyników, zarówno w formie liczbowej, graficznej, jak i opisowej.

² Więcej informacji: 15., 2008; 76., 2000

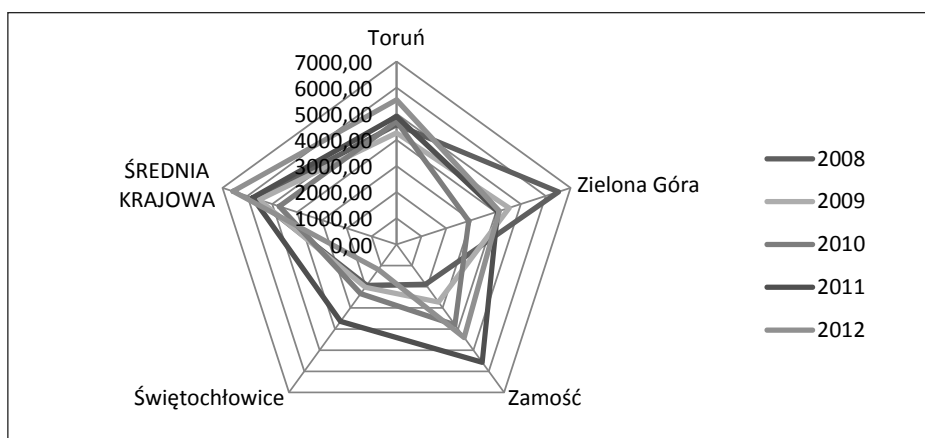
Forma liczbowa pomoże uporządkować informacje na temat przebiegu badanych zjawisk w czasie i w przestrzeni.¹ Z kolei forma graficzna pozwoli na przedstawienie zmian zaobserwowanych w badanych charakterystykach za pomocą wykresów radarowych.² Wreszcie forma opisowa

posłuży do wyrażenia ocen i opinii oraz sformułowania diagnoz i wniosków.

Rozwój społeczno-gospodarczy

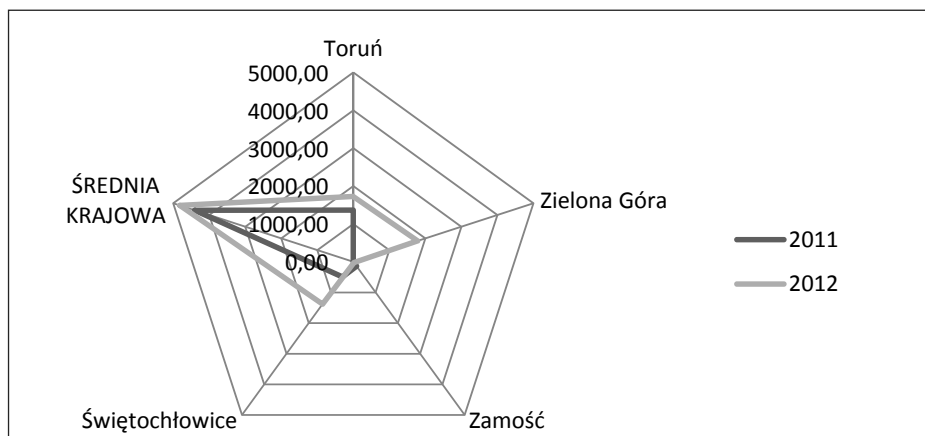
Poziom rozwoju danej wspólnoty samorządowej jest punktem wyjścia do charakterystyki czynników

Wykres 1. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, http://stat.gov.pl/bdl/app/wskazniki_zr

Wykres 2. Wartość kapitału zagranicznego spółek na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym

Źródło: Jak wyżej

¹ Ze względu na wymogi edytorskie, dane liczbowe nie będą prezentowane w treści artykułu.

² W treści artykułu umieszczone zostaną tylko najwartościowsze wykresy.

sprzyjających budowie harmonijnego rozwoju. Rozwój jest fundamentalnym założeniem funkcjonowania gospodarek. Wysoki poziom rozwoju gospodarczego zazwyczaj stwarza warunki umożliwiające zapewnienie wyższego poziomu życia mieszkańców, rozumianego, jako stopień zaspokojenia potrzeb różnego rodzaju dobrami, w tym o charakterze materialnym, kulturowym, edukacyjnym, związanymi z ochroną zdrowia, bezpieczeństwem. Jednocześnie rozwojowi gospodarczemu może towarzyszyć szereg negatywnych skutków, jak chociażby degradacja środowiska, wysoki poziom zanieczyszczenia. Ponadto, jednym z kluczowych zadań harmonijnego rozwoju jest równomierny rozwój gospodarczy wszystkich regionów.¹

W badanych miastach, w założonym okresie, jeśli chodzi o nakłady

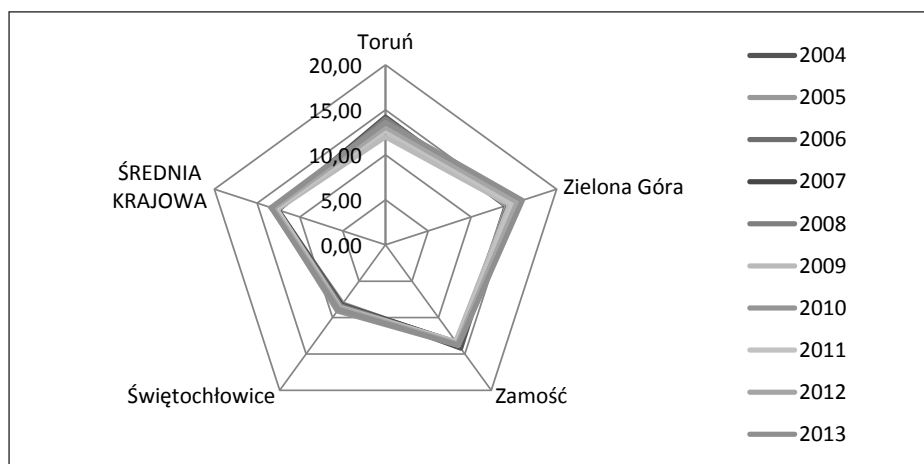
inwestycyjne, na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym, po początkowej przewadze Zielonej Góry, nastąpiła w tym samorządzie szybka tendencja spadkowa. W pozostałych miastach z roku na rok utrwał się trend wzrostowy, co było widoczne zwłaszcza w Toruniu.

Jeśli chodzi o ilość podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w REGON, w większości miast utrwała się tendencja wzrostowa. Podobnie wartość kapitału zagranicznego spółek, liczona na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym, była co roku coraz wyższa. W tym kontekście najlepsze wyniki osiągały Świętochłowice.

Zatrudnienie

Ważnym czynnikiem rozwoju regionów są zasoby siły roboczej i związany z nimi kapitał ludzki. W stabilnym rozwoju jest to jeden z elementów

Wykres 3. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Jak wyżej

¹ Więcej na ten temat: 17., 2013; 48., 2013

wzajemnie powiązanych warunków tworzenia dobrobytu, obok tradycyjnych zasobów jak ziemia i kapitał oraz czynników takich jak poziom techniki i zasoby środowiska. Jednym z celów zrównoważonej ekonomii jest praca zarobkowa dla wszystkich ludzi w wieku produkcyjnym.¹

Zatrudnienie w każdym z badanych miast, z roku na rok zwiększało się. Było to widoczne zwłaszcza w Zielonej Górze.

Zrównoważona konsumpcja i produkcja

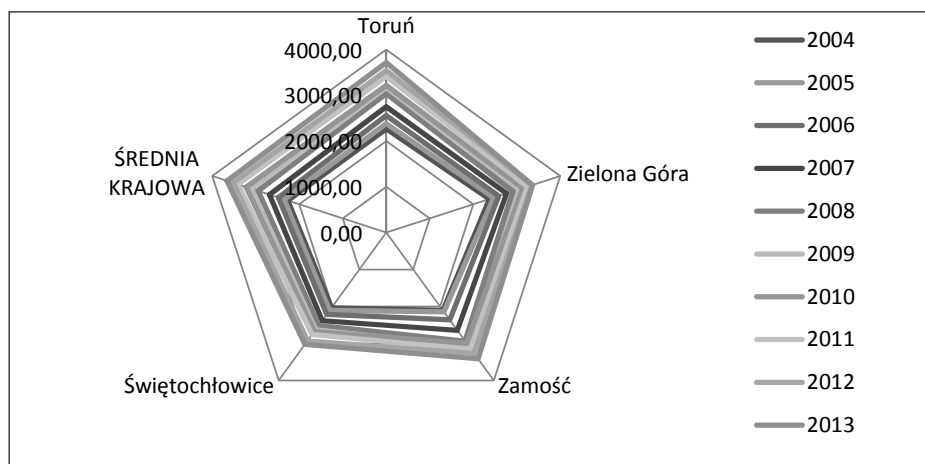
Zamiana wzorców produkcji i konsumpcji na zrównoważone, a także promocja takich zachowań jest jednym z kluczowych wyzwań współczesnego świata. Oddzielenie wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska jest warunkiem zrównoważonego rozwoju.²

Wyznacznikiem powyższych zmian jest liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców. W badanych miastach wartość tego kwantyfikatora była rokrocznie wyższa. Miało to miejsce zwłaszcza w Zielonej Górze.

Włączenie społeczne

Wykluczenie i nierówność społeczna to sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie pełnienie ról społecznych (rodzinnych, zawodowych, obywatelskich, towarzyskich), korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Problem marginalizacji społecznej stanowi podstawową barierę wzrostu gospodarczego i harmonijnego rozwoju. Natomiast koncepcja włączenia społecznego zakłada stworzenie

Wykres 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (podmioty gospodarcze powyżej 9 osób)

Źródło: Jak wyżej

¹ Więcej na ten temat: 40., 2009; 35., 2008 oraz 18., 2012

² Więcej na ten temat: 40., 2009; 35., 2008 oraz 18., 2012

społeczeństwa opartego na integracji społecznej, uwzględniającego solidarność między pokoleniami oraz w ramach pokoleń, a także zagwarantowanie poprawy jakości życia obywateli, które są podstawą dobrobytu społecznego.¹

Indeksem statystycznym dającym informację w tym zakresie jest przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto. Jeśli chodzi o badane miasta, w ostatnim dziesięcioleciu, podobnie jak we wszystkich miastach Polski, rokrocznie następował wzrost omawianej wielkości.

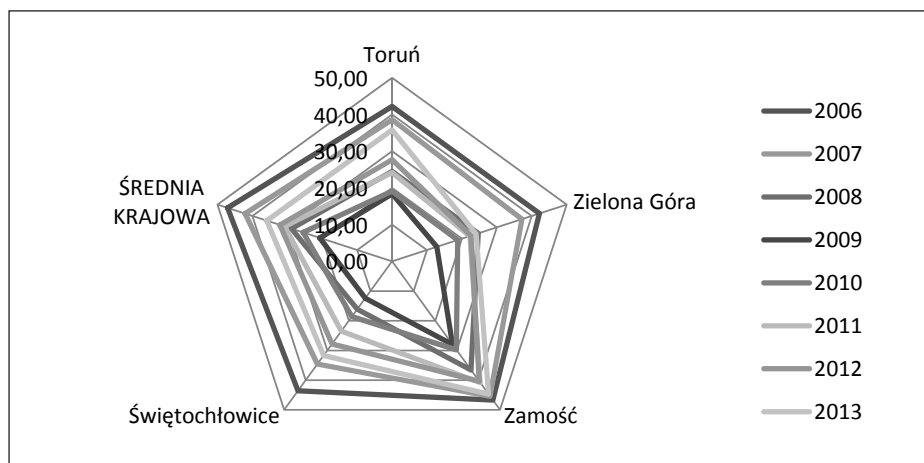
Dostęp do rynku pracy w kontekście włączenia społecznego oznacza ponadto, że każdy obywatel wykazujący chęć zatrudnienia powinien mieć możliwość znalezienia pracy odpowiadającej jego kwalifikacjom zawodowym. Miejsce zajmowane na rynku pracy decyduje nie tylko o sytuacji materialnej, ale i statusie społecznym.²

W badanych miastach, udział długotrwale bezrobotnych, po początkowym kilkuletnim okresie spadkowym, rokrocznie się zwiększał, choć w przypadku Torunia, Zielonej Góry oraz Świętochłowic działo się to w mniejszym stopniu, niż w innych miastach grodzkich naszego kraju. Analogicznie kształtowały się wartości stopy bezrobocia rejestrowanego. Pozytywnym sygnałem był, za wyjątkiem Zielonej Góry, malejący z czasem udział absolwentów w bezrobotnych ogółem, co jednak było skutkiem wysokiej stopy migracji zagranicznych ludzi młodych.

Zmiany demograficzne

W Polsce obserwuje się ponadto nasilenie procesu starzenia demograficznego ludności. Taka sytuacja może wynikać z bardziej świadomego planowania rodziny, lepszej dostępności i jakości

Wykres 5. Udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w bezrobotnych zarejestrowanych ogółem

Źródło: Jak wyżej

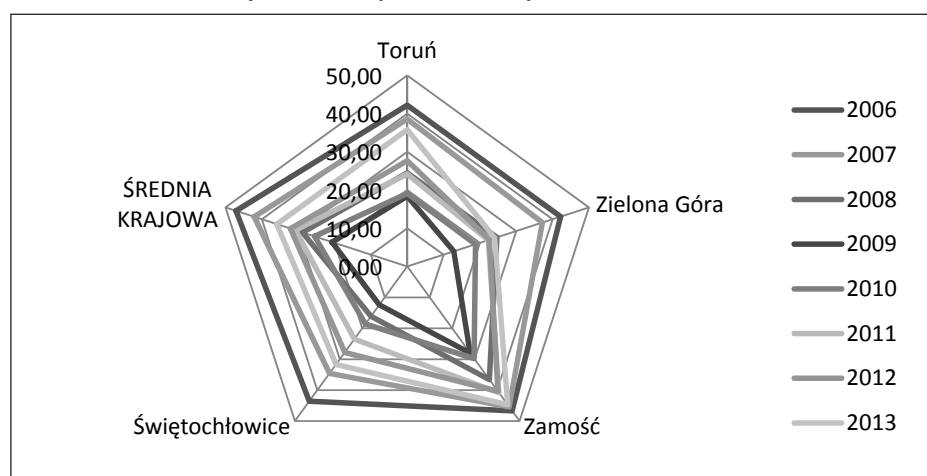
¹ Szerzej o powyższych zagadnieniach: 36., 2013 oraz 31., 2014

² Więcej na ten temat: 3., 2014; 31., 2014 oraz 46., 2009

usług medycznych, poprawienia się sytuacji materialnej ludności i prowadzenia zdrowszego stylu życia. Postępujący proces starzenia się społeczeństwa wymaga planowania i organizowania takich działań pomocy społecznej, które zabezpieczą różnorodne potrzeby osób

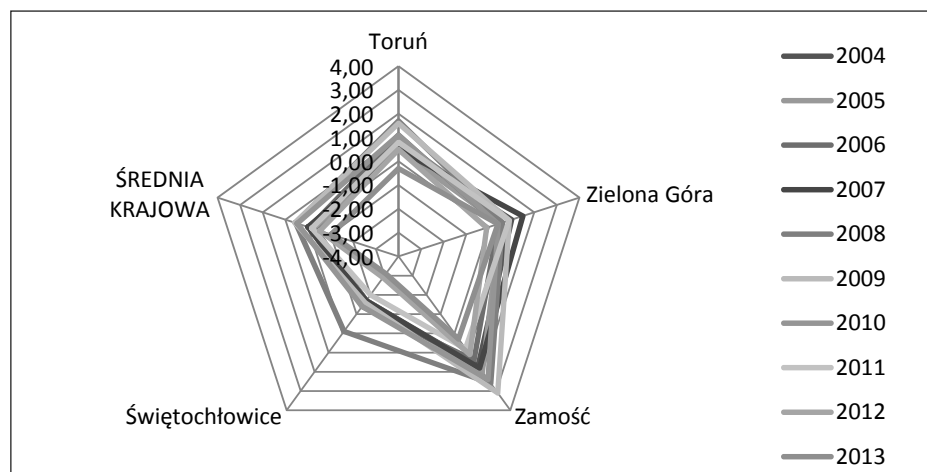
zaliczanych do starszej grupy wiekowej oraz zapewnią im odpowiednią opiekę zdrowotną i dostęp do rynku pracy. Stanowi on duże wyzwanie dla polityki socjalnej państwa, w utrzymaniu stabilnym poziomie finansów publicznych. Zmiany demograficzne mają zatem

Wykres 6. Przyrost naturalny na 1000 ludności

Źródło: Jak wyżej

Wykres 7. Saldo migracji na pobyt stały osób w wieku produkcyjnym na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

Źródło: Jak wyżej

istotne znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego.¹ Jednocześnie, sprawiedliwy podział dochodów, solidarność międzypokoleniowa, a także wzrost poziomu życia, zmniejszenie ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród osób starszych zaliczane są do priorytetowych celów zrównoważonego rozwoju [18, 2012]. Podstawową grupę mierników charakteryzujących zmiany demograficzne stanowią te, które służą diagnozie sytuacji i ocenie tendencji w zakresie starzenia demograficznego ludności, na który wpływ ma wiele czynników łącznie, m.in. poziom dzietności, przeciętna długość życia, zjawisko migracji.

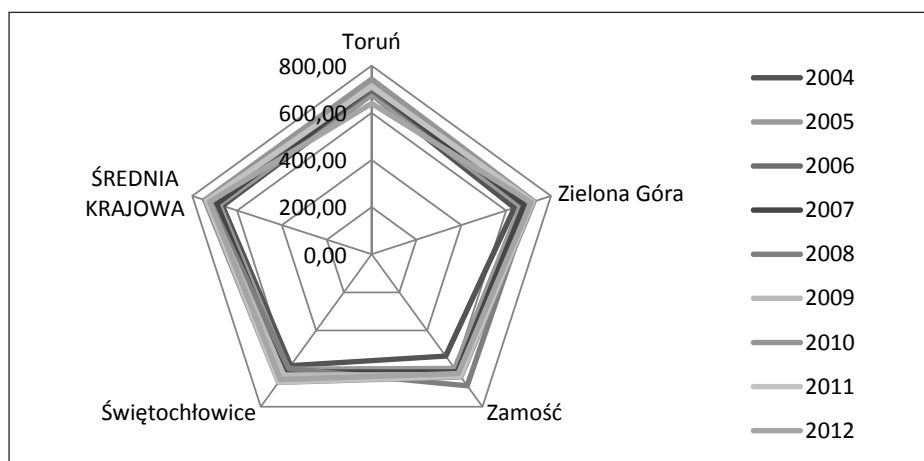
W badanych miastach, w założonym okresie, zanotowano zdecydowanie malejący przyrost naturalny oraz, dodatnie saldo migracji. Jednocześnie, za wyjątkiem Torunia i Świętochłowic, zwiększał się udział długotrwale bezrobotnych

w wieku 55–64 lat w ogóle bezrobotnych w wieku 55–64 lat.

Zdrowie publiczne

Dostęp do służby zdrowia i stan zdrowia ludności zaliczane są do podstawowych czynników warunkujących jakość życia, obok m.in. zasobów materialnych, poczucia bezpieczeństwa, możliwości rekreacji itd. Powiązania zdrowia z koncepcją harmonijnego rozwoju są wielowymiarowe i przejawiają się na wielu płaszczyznach, wśród których można wymienić, oprócz poprawy jakości życia, także efektywność i koszty funkcjonowania gospodarki, wpływ środowiska na zdrowie społeczeństwa. Czynniki warunkujące zdrowie zostały uwzględnione poprzez wpływ środowiska i otoczenia na stan zdrowia ludności oraz dostęp do opieki zdrowotnej. Nawet niskie poziomy długofalowego narażenia na złożoną mieszaninę

Wykres 8. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca

Źródło: Jak wyżej

¹ Szerzej o powyższych zagadnieniach: 46., 2009 oraz 19., 2011

zanieczyszczeń zawartych w powietrzu, wodzie, glebie produktach konsumpcyjnych i budynkach mogą wywierać znaczący wpływ na stan zdrowia. Czynnikiem warunkującym zdrowie są także warunki pracy związane ze środowiskiem pracy, uciążliwością pracy oraz czynnikami mechanicznymi.¹

Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców była w badanych miastach niemalże stała.

Zapotrzebowanie na energię

Ograniczenie zmian klimatycznych, kosztów tych zmian oraz negatywnych skutków dla środowiska i społeczeństwa jest podstawowym czynnikiem decydującym o możliwości zachowania naszej planety dla przyszłych pokoleń.

Rosnące wraz z rozwojem cywilizacyjnym zapotrzebowanie na energię, przy wyczerpywaniu się jej tradycyjnych zasobów — głównie paliw

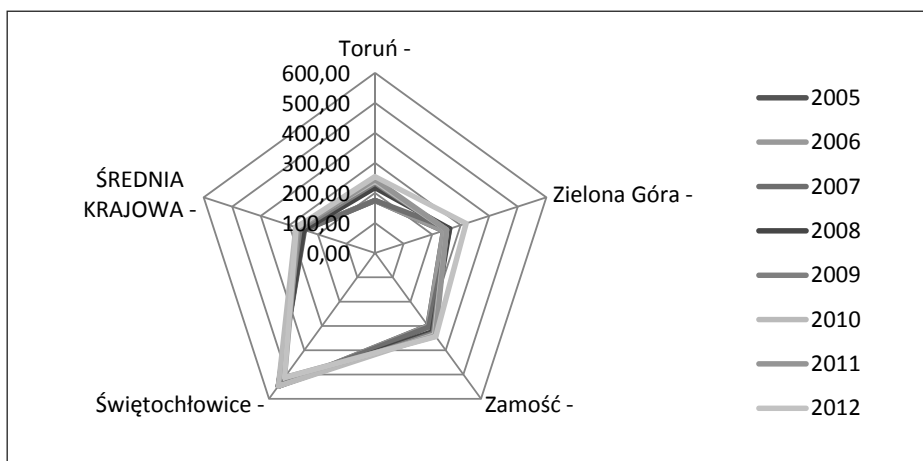
kopalnych (węgiel, ropa naftowa, gaz ziemny) oraz towarzyszący ich zużyciu wzrost zanieczyszczenia środowiska naturalnego, powoduje zwiększone zainteresowanie wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych.²

Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca badanych miast było wysokie, z roku na rok rosnące, jednak plasujące się poniżej średniej krajowej.

Transport

Transport jest kluczowym sektorem dla zrównoważonego rozwoju ze względu na korzyści społeczne i ekonomiczne, które dzięki niemu można osiągnąć przy jednoczesnym minimalizowaniu jego niekorzystnych skutków dla społeczeństwa, gospodarki oraz środowiska. Zrównoważony transport uwzględnia kryterium dostępności do usług transportowych zgodnie z wymogiem bezpieczeństwa zdrowotnego

Wykres 9. Długość dróg publicznych lokalnych o nawierzchni twardej na 100 km²

Źródło: Jak wyżej

¹ Więcej na ten temat: 47., 2013

² Szerzej o powyższych zagadnieniach: 34., 2014; 65., 2011

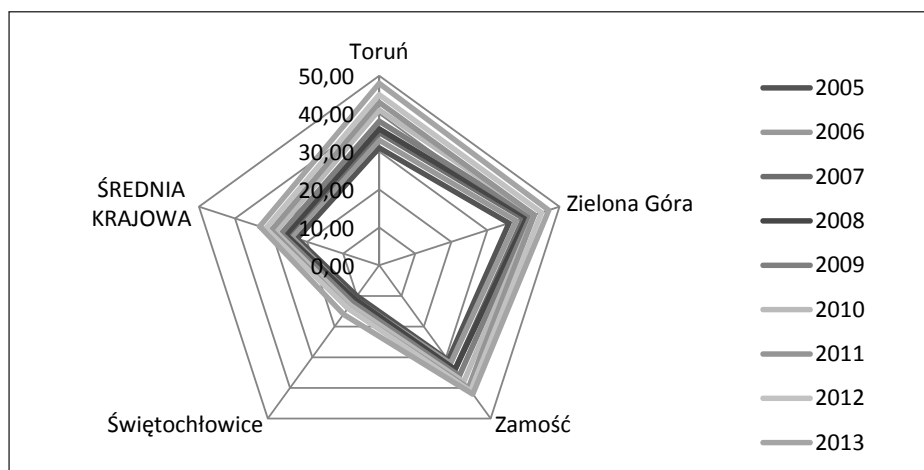
i ekologicznego (oddziaływania na ekosystemy) z uwzględnieniem zasady sprawiedliwości międzypokoleniowej, następnie kryterium efektywności ekonomicznej oraz kryterium ograniczania wpływu na środowisko (negatywnych efektów zewnętrznych) i wykorzystanie przestrzeni (gruntów). We współczesnym świecie zapewnianie mobilności oraz dostępności do publicznych dóbr i usług stanowi jedno z kluczowych wyzwań realizacji celów rozwojowych. Zrównoważony system transportowy jest czynnikiem decydującym o atrakcyjności danego terenu dla jego mieszkańców, ale także dla osób go odwiedzających [18, 2012].

W badanych miastach, zarówno długość dróg publicznych lokalnych, jak i długość ścieżek rowerowych, rokrocznie powiększała swoją wartość. Widoczne to było zwłaszcza w Świętochłowicach.

Jakość rządzenia / otwartość i uczestnictwo

Jeden z podstawowych celów w dążeniu do stabilnego rozwoju stanowi osiągnięcie ładu polityczno-instytucjonalnego, określanego jako tzw. dobre rządzenie — postrzegane w wymiarze ekonomicznym, politycznym i środowiskowym. Jego przejawem jest m.in. zaangażowanie obywateli w rozwiązywanie problemów społecznych, zapobieganie przez jednostki samorządu terytorialnego nadmiernemu obciążeniu środowiska naturalnego, efektywne zarządzanie finansami jednostek samorządu terytorialnego.¹ Co więcej, dobre rządzenie charakteryzuje się takimi cechami jak otwartość, czyli dostęp do instytucji publicznych i procesów podejmowania decyzji oraz uczestnictwo, prowadzące do wzrostu zaufania społecznego wobec instytucji i udziału

Wykres 10. Liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. Mieszkańców

Źródło: Jak wyżej

¹ Szerzej o powyższych zagadnieniach: 72., 2013 oraz 41., 2011

społeczeństwa w procesach politycznych. Partycypacja społeczności lokalnych w rozwiązywaniu problemów społecznych (uspołecznienie procesu podejmowania decyzji) jest wyznacznikiem społeczeństwa obywatelskiego.¹

W badanych miastach, liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych rokrocznie zwiększała się, przodowała tu Zielona Góra oraz Toruń, zaś frekwencja w wyborach samorządowych niestety obniżała się, zwłaszcza w drugich turach.

Instrumenty ekonomiczne

Wśród narzędzi wspierających stabilny rozwój wskazuje się takie, których celem jest zapobieganie nadmiernemu obciążeniu środowiska naturalnego oraz wywieranie stabilizującego wpływu na finanse samorządowe. Istotne znaczenie ma w tym względzie racjonalne

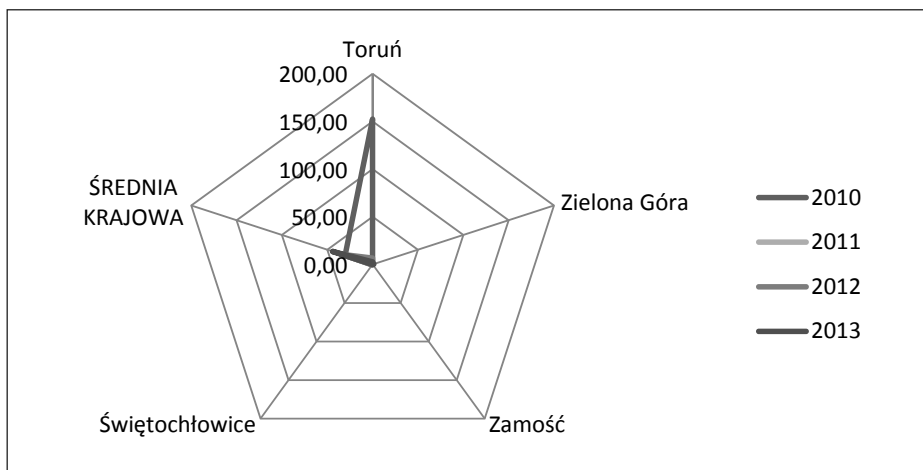
gospodarowanie środkami finansowymi przez jednostki samorządu terytorialnego, a także stosowanie opłat środowiskowych i eksploatacyjnych.²

Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskiwane były przez badane miasta grodzkie w rosnących rokrocznie kwotach, podobnie, jak miało to miejsce w całym kraju. W relacji do średniej krajowej, wyniki osiągnięte przez badane miasta były raczej niskie. Jednocześnie, w budżetach miast rosły wydatki na obsługę długu publicznego oraz udziały na wydatki inwestycyjne w wydatkach ogółem budżetów miast.

Podsumowanie

Podsumowując, w ciągu ostatnich 10 lat, w badanych miastach, podobnie jak we wszystkich powiatach grodzkich naszego kraju, po początkowych spadkach

Wykres 11. Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskane przez miasta w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: Jak wyżej

¹ Więcej na ten temat: 16., 2010

² Szerzej o powyższych zagadnieniach: 10., 2011; 73., 2014 oraz 7., 2014

wartości charakterystyk odnoszących się do kapitału intelektualnego, nastąpiła ich pokaźna poprawa.

W badanych miastach, w badanym okresie, jeśli chodzi o nakłady inwestycyjne, na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym, po początkowej przewadze Zielonej Góry, nastąpiła w tym samorządzie szybka tendencja spadkowa. W pozostałych miastach z roku na rok utrwał się trend wzrostowy, co było widoczne zwłaszcza w Toruniu. Jeśli chodzi o ilość podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w REGON, w większości miast utrwałała się tendencja wzrostowa. Podobnie wartość kapitału zagranicznego spółek, liczona na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym, była co roku coraz wyższa. W tym kontekście najlepsze wyniki osiągały Świętochłowice. Zatrudnienie w każdym z badanych miast, z roku na rok zwiększało się. Było to widoczne zwłaszcza w Zielonej Górze. Liczba samochodów osobowych na 1000 mieszkańców była rokrocznie wyższa. Miało to miejsce zwłaszcza w Zielonej Górze.

Ponadto, jeśli chodzi o badane miasto, w ostatnim dziesięcioleciu, podobnie jak we wszystkich miastach Polski, rokrocznie następował wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. Udział długotrwale bezrobotnych po początkowym kilkuletnim okresie spadkowym, rokrocznie się zwiększał, choć w przypadku Torunia, Zielonej Góry oraz Świętochłowic działało się to w mniejszym stopniu, niż w innych miastach grodzkich naszego kraju. Analogicznie kształtowały się wartości stopy bezrobocia rejestrowanego. Pozytywnym sygnałem był, za wyjątkiem Zielonej Góry, malejący z czasem udział absolwentów

w bezrobotnych ogółem, co jednak było skutkiem wysokiej stopy migracji zagranicznych ludzi młodych.

W badanych miastach, w założonym okresie, zanotowano zdecydowanie malejący przyrost naturalny oraz, dodatkowo saldo migracji. Jednocześnie zwiększał się udział długotrwale bezrobotnych w wieku 55–64 lat w ogóle bezrobotnych w wieku 55–64 lat.

Liczba przychodni na 10 tys. mieszkańców była niemalże stała. Natomiast zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca badanych miast było wysokie, z roku na rok rosnące, jednak plasujące się poniżej średniej krajowej. Zarówno długość dróg publicznych lokalnych, jak i długość ścieżek rowerowych, rokrocznie powiększała swoją wartość. Widoczne to było zwłaszcza w Świętochłowicach.

W badanych miastach, liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych rokrocznie zwiększała się, przodowała tu Zielona Góra oraz Toruń, zaś frekwencja w wyborach samorządowych niestety obniżała się, zwłaszcza w drugich turach. Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskiwane były przez miasta grodzkie w rosnących rokrocznie kwotach, podobnie, jak miało to miejsce w całym kraju. Jednocześnie, w budżetach miast rosły wydatki na obsługę długu publicznego oraz udziały na wydatki inwestycyjne w wydatkach ogółem budżetów miast.

W ciągu ostatnich 10 lat, w badanych miastach, produkt krajowy brutto per capita w omawianym makroregionie rokrocznie zwiększał swoją wartość.¹

¹ Por. http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.dims?p_id=114370&p_token=0.771679934688904

Ponadto analitycznie można wyprowadzić pozytywne prognozy wartości powyższych charakterystyk.

Zrozumienie, poznanie i kreacja nowej wartości społecznej, lub ekonomicznej są to innowacje. Są one skutkiem tego, że ludzie odczuwają, jednocześnie ogólnospołeczną i wewnętrzną, potrzebę zmieniania świata na lepsze.¹ Co więcej, z punktu widzenia teorii kierowania gromadzenie informacji przez dany podmiot (podobnie jak zasobów finansowych, rzeczowych i ludzkich) należy do zasilania, obok przede wszystkim planowania, a także organizowania, przewodzenia i kontrolowania.² Wymienione czynności kierownicze realizowane są podczas planowania (opracowywania planów), wykonywania planów oraz kontroli ich wykonania. Odnoszą się one zatem do procesów i decyzji, których celem jest określenie działań, nadanie mocy sprawczej a na koniec sprawdzenie efektywności. Konkretnym dowodem na prowadzenie prac w tych zakresach są w poszczególnych regionach strategie ich rozwoju.³

Realizowane są w nich klauzule Traktatu Lizbońskiego⁴, w imię których szczególnego znaczenia w polityce spójności UE nabiera kwestia terytorialnego wymiaru, a czego konsekwencją jest dostosowanie interwencji w większym stopniu do potrzeb różnych rodzajów terytoriów.

Ponadto, cechą charakterystyczną współczesnej gospodarki rynkowej, która determinuje wszelkie działania i

relacje zachodzące w jej obrębie, jest konkurencyjność. Jednym z najważniejszych sposobów zwiększania tej konkurencyjności jest stworzenie, a następnie konsekwentna realizacja strategii promocyjnej [4, 2006]. Obecnie szczególną wagę przywiązują się do tej procesowej odmiany innowacji, jaką jest crowdsourcing, czyli czerpanie z wiedzy i potencjału danej społeczności [53, 2013].

Wydaje się więc, że najlepszą puentą dla niniejszego artykułu, będzie zachęta do utrzymywania i pomnażania tempa opisanych w nim zmian, a także do opierania się na spójnych, harmonijnych i innowacyjnych strategiach rozwoju doceniających potencjał intelektualny swoich społeczności.

Literatura

1. Antczak Z., Kapitał i kapitał ludzki w ewoluującej przestrzeni organizacyjnej, Wyd. EU we Wrocławiu, Wrocław 2013;
2. Barczak B., Marketing w zarządzaniu gminą, „Samorząd terytorialny” nr 11/1999;
3. Barteczek A., Rączaszek A. (p.r.), Polityka gospodarcza w okresie transformacji i kryzysu, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2014;
4. Białecki K., Instrumenty marketingu, Oficyna Wydawnicza Brandta, Bydgoszcz – Warszawa, 2006;
5. Błaszczuk D. J., Zarządzanie ryzykiem w świetle teorii kierowania, Zarządzanie Ryzykiem Nr 26 (2008);
6. Bohdziewicz P., Pracownicy jako uczestnicy zmian organizacyjnych, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012;
7. Bryx M. (p.r.), Innowacje w zarządzaniu miastami w Polsce, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2014;
8. Chmaj M. (p.r.), Państwo, ustrój, samorząd terytorialny, Of. Wyd. Verba, Lublin 1997;

¹ Szerzej: 52., 2012

² Szerzej na ten temat patrz np. 5., 2008

³ Strategia rozwoju miasta Torunia, miasta Zielonej Góry, miasta Zamość oraz miasta Świętochłowice, op. cit.

⁴ Por. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>

9. Czermińska M., Zastosowanie metod taksonomicznych w klasyfikacji krajów Unii Europejskiej z punktu widzenia poziomu ich rozwoju gospodarczego, „Zeszyty Naukowe” Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków, 2002 nr 575;
10. Czernasty W. (p.r.), Gospodarka Polski po akcesji do Unii Europejskiej: wymiar ekonomiczno-społeczny, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań 2011;
11. Domański S. R., Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy, WN PWN, Warszawa, 1993;
12. Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska – Koczkodaj M., Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego, Municipium, Warszawa, 2004;
13. Erstad O., Sefton-Green J., Intellectual capital, Cambridge University Press, Londyn 2012;
14. Europejska Karta Samorządu Terytorialnego, Dz.U.1994.124.607 z późn. zm.;
15. Forlicz S. (p.r.), Metody ilościowe w ekonomii, Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2008;
16. Gliński P., Sadowski I., Zawistowska A. (p.r.), Kulturowe aspekty struktury społecznej, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa; Wydział Historyczno-Socjologiczny Uniwersytetu Białostockiego, Białystok 2010;
17. Grabowski R., Self S., Shields M. P., Economic development: a regional, institutional, and historical approach, M.E. Sharpe, New York 2013;
18. Grzega U., Poziom życia ludności w Polsce: determinanty i różnicowania, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2012;
19. Gwiazda A., Demograficzne wyzwania XXI wieku: implikacje dla polityki międzynarodowej, Szkoła Wyższa Prawa i Dyplomacji, Gdynia 2011;
20. Herman A., Kapitał intelektualny i jego liczenie, „Kwartalnik nauk o przedsiębiorstwie”, 2008, nr 3;
21. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>;
22. http://samorząd.pap.pl/depesze/wiadomosci_centralne/147085/Nowe-miasto-Po-polaczeniu-Zielona-Gora-wieksza-silniejsza-i-bogatsza [02.01.2015];
23. http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.dims?p_id=114370&p_token=0.771679934688904;
24. http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=646216&p_token=1866105662 [10.03.2015];
25. http://stat.gov.pl/bdl/app/wskazniki_zr [25.11.2014];
26. <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl>, dostęp w dn. 28. 11. 2014;
27. <http://wybory2014.pkw.gov.pl/pl/frekwencja/wojewodztwa/index> [12.08.2015];
28. Kendall M.G., Buckland W. R., Słownik terminów statystycznych, PWE, Warszawa 1986;
29. Klasik A., Gospodarka regionalna w teorii i praktyce, Porace naukowe AE we Wrocławiu, nr 734, Wrocław 1996;
30. Kotler Ph., Marketing, Wydawnictwo Rebis, Poznań 2005, s. 16 i n.; M. Frączek, J. Hausner (p.r.), Wokół ekonomii społecznej, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej. Uniwersytet Ekonomiczny, Kraków 2012;
31. Kotowska I. E., Rynek pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków - diagnoza społeczna 2013, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2014, CD-ROM;
32. Koza I., Aspekty ekonomiczne funkcjonowania powiatów ziemskich w Polsce, niepublikowana rozprawa doktorska obroniona w Instytucie Zarządzania Ryzykiem

Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie w dniu 26. 09. 2013;

33. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009;

34. Kwiatkiewicz P. (p.r.), Bezpieczeństwo energetyczne: rynki surowców i energii - teraźniejszość i przyszłość, Agencja Reklamowo-Wydawnicza ESUS, Poznań 2014, t. 1 i , s. 11 i n.; t. 2;

35. Kwiatkowski E. (p.r.), Zróżnicowanie rozwoju polskich regionów, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2008;

36. Lew-Starowicz R., Lorecka K., Włączenie cyfrowe - droga do reintegracji społecznej, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013;

37. M. A. Gollin, Driving innovation, Cambridge University Press, Londyn 2008;

38. Madej T., Zasadzki W., Problemy polityki regionalnej w Polsce, Folia Oeconomica 154, Wyd. UŁ, Łódź, 2001;

39. Markowski D., Ryzyko zmiany: struktury w kształtującym się społeczeństwie obywatelskim, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009;

40. Markowski D., Ryzyko zmiany: struktury w kształtującym się społeczeństwie obywatelskim, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009;

41. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Strategicznie dla rozwoju: polityka rozwoju w zintegrowanym podejściu, Warszawa 2011;

42. Moss P. A., Pullin D. C., Gee J. P., Haertel E. H., Young L. J., Assessment, equity, and opportunity to learn, Cambridge University Press, Londyn 2008;

43. Nowak S. (p.r.), Metody badań socjologicznych, PWN, Warszawa 1970;

44. Nyce S. A., Schieber S. J., The economic implications of aging societies, Cambridge University Press, Londyn 2005;

45. Ostrom E., A Behavioral Approach to the Rational Choice. Theory of Collective Action, The American Political Science Review, nr 1 z 1998 roku;

46. Pająk K. (p.r.), Gospodarka rynkowa w Polsce - 20 lat transformacji, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Poznań, 2009;

47. Pasowicz M. (p.r.), Zdrowie i medycyna - wyzwania przyszłości, Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne - Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2013;

48. Pawłowska B., Zrównoważony rozwój transportu na tle współczesnych procesów społeczno-gospodarczych, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2013;

49. Paziewska E., Samorząd terytorialny: wczoraj i dziś, Wydawnictwo Vipart, Warszawa 2011, s. 90 oraz Ustawa z dn. 21.11.2008 o pracownikach samorządowych, DzU 223, poz. 1458 z późn. zm., art. 24;

50. Pop-Eleches G., Tucker J. A., Associated with the past? Communist legacies and civic participation in post-communist countries, „East European politics and societies”, 27/2013;

51. Ranking miast powiatowych, „Polityka”, nr 45/2014;

52. Rogoziński K., Panasiuk A. (p. r.), Zarządzanie organizacjami usługowymi, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012;

53. Rupnik J., Zielonka J., The State of democracy 20 years on. Domestic and external factors, „East European politics and societies”, 27/2013;

54. Sierocińska K., Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar i typy, „Studia Ekonomiczne” 2011, nr 1;

55. Sierpińska M., Jachna T., Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych, WN PWN, Warszawa, 1997;

56. Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2006;
57. Strategia rozwoju makroregionu północnego oraz miasta Torunia, <http://www.torun.pl/pl/rozwoj/miejskie-programy-rozwojowe/strategia-rozwoju-miasta-torunia-do-roku-2020> [30.03.2015];
58. Strategia rozwoju makroregionu północno-zachodniego, http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_regionalna/polska_zach/konsultacje/Documents/SRPZ_do_konsultacji.pdf [30.03.2015];
59. Strategia rozwoju miasta Świątchłowice, <http://www.swietochlowice.pl/strategia-rozwoju-%C5%9Bwi%C4%99toch%C5%82owic-do-roku-2030.html> [30.03.2015]
60. Strategia rozwoju miasta Zamość, <http://www.zamosc.pl/page/69/strategia-rozwoju-miasta.html> [30.03.2015];
61. Strategia rozwoju miasta Zielonej Góry, http://bip.zielonagora.pl/45/Strategia_rozwoju_miasta/ [30.03.2015];
62. Strategia rozwoju Polski Południowej, https://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/polska_pd/strony/podstawowe_informacje.aspx [30.03.2015];
63. Strategia rozwoju Polski Wschodniej, https://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/strategia_rozwoju_polski_wschodniej_do_2020/dokumenty/strony/dokumenty_i_ekspertyzy.aspx [30.03.2015];
64. Strzelecki Z. (p.r.), Gospodarka regionalna i lokalna, WN PWN, Warszawa 2008;
65. Sułkowski Cz. (p.r.), Problemy teorii i polityki makroekonomicznej, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2011, s. 25-66 oraz M. Swora, M. Woszczyk (p.r.), W kierunku nowoczesnej polityki energetycznej, Instytut Obywatelski, Warszawa 2011;
66. Szewczuk A., Kogut-Jaworska M., Ziolo M., Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2011;
67. Timofiejuk I., Lasek M., Pęczkowski M., Miary statystyczne, GUS, Warszawa 1997;
68. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz.U. z 1998 roku nr 96, poz. 603 z późn. zm.;
69. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, Dz.U. 1998 nr 91 poz. 578 z późn. zm.;
70. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zm.;
71. Wielka encyklopedia PWN, WN PWN, Warszawa 2003, t. 13;
72. Wilkin J. (p.r.), Jakość rządzenia w Polsce: jak ją badać, monitorować i poprawiać?, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2013;
73. Wojciechowski S., Potyrała A. (p.r.), Bezpieczeństwo Polski: współczesne wyzwania, Difin, Warszawa 2014;
74. Woźniak M. G. (p.r.), Gospodarka Polski 1990-2011, t. 2, WN PWN, Warszawa 2013;
75. Woźniak M. G. (p.r.), Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2014;
76. Zeliaś A., Metody statystyczne, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000.

Івона Коза. Потенціал соціально-економічного розвитку міст на правах районів і ефективність муніципального маркетингу

Найважливішим сегментом внутрішнього маркетингу, у широкому значенні, є жителі місцевої громади. Рівень задоволення потреб цієї групи є мірою обґрунтованості прийнятих рішень муніципальною владою щодо розвитку громади, у тому числі також і ефективності муніципального маркетингу. Окрім того, поняття потенціалу органу місцевого самоврядування пов'язане з інтелектуальним капіталом — поточним або потенційним ресурсом для збагачення і збільшення багатства місцевої громади. У цьому випадку потрібно представити характеристику динаміки змін, які відбулися в економічній галузі польських муніципальних спільнот протягом останніх років.

Ключові слова: територіальний маркетинг, регіональний розвиток, міста на правах району, соціально-економічний потенціал.

Ивона Коза. Потенциал социально-экономического развития городов на правах районов и эффективность территориального маркетинга

Самый важным сегментом внутреннего маркетинга, в широком смысле, являются жители муниципальной общины. Степень удовлетворения потребностей этой группы является мерой правильности выбранного пути местными органами власти, в том числе эффективности территориального маркетинга. Кроме того, понятие потенциала органа местного самоуправления сосредоточено на интеллектуальном капитале, который определяется как текущий или потенциальный ресурс богатства муниципальной общины или его увеличения. В связи с чем появляется потребность характеристики динамики изменений польских муниципальных общин в социально-экономической сфере на протяжении последних годов их функционирования.

Ключевые слова: территориальный маркетинг, региональное развитие, город на правах района, социально-экономический потенциал.

Iwona Koza. The socio-economic cities potential of town districts and the effectiveness of the territorial marketing

The most important internal marketing segment in terms of broad, are residents of the local government unit concerned. The degree to which meet the needs of this group is a measure of the fairness of the road of development chosen by the local authorities, including the effectiveness of the territorial marketing. What's more, the concept of local government unit capacities very strongly focuses around the intellectual capital, as a current or potential resource creation, or zooming in on the wealth of the community. Therefore it is worth to make the characteristics of the rate of change of the Polish local communities in the socio-economic sphere in recent years.

Key words: territorial marketing, regional development, town districts, socio-economic potential.

Стаття надійшла до друку 21 серпня 2015 р.